

2016-11-11

Remiss underlagsrapporter till nationella skogsprogrammet

Sveaskog har beretts tillfälle att lämna synpunkter på framtagna underlagsrapporter till nationella skogsprogrammet. Efter en inledande beskrivning av hur Sveaskog ser på betydelsen av programmet i relation till utveckling av hållbart skogsbruk kommenteras de enskilda underlagsrapporterna var för sig. Tyngdpunkten i nedanstående kommentarer ligger på rekommendationer och åtgärdsförslag från respektive arbetsgrupp.

Sveaskogs syn på betydelsen av nationellt skogsprogram och på hållbart skogsbruk

Sveaskog välkomnar initiativet med ett nationellt skogsprogram och anser att en fortsättning på det arbete och den process som nu genomförs måste vara prioritet ett. De strategiska rekommendationer som respektive AG nu tagit fram bör kunna utgöra en grund för en svensk skogsstrategi som formas över tid i en kontinuerlig process, i ett pågående nationellt skogsprogram.

Processen hittills har visat att det är möjligt att samla en bred representation av skogens intressenter att diskutera och ge förslag för skogens fortsatta utveckling. Samtidigt har processen visat på den komplexitet av frågor som skogen omfattar samt den tid och engagemang som krävs av programmets intressenter för att behandla dessa frågor som därtill inte är statiska utan istället förändras över tiden, i takt med skogens, omvärldens och samhällets förändringar. Detta understryker behovet av en kontinuerlig process och dialog mellan skogens intressenter och de folkvalda för att säkerställa en skogspolitik i takt med tiden och samhällets utveckling.

Även synen på vad hållbart skogsbruk är beror på samhällets värderingar och behov över tiden där man med jämna mellanrum behöver se över sina mål. De globala hållbarhetsmålen (SDG) inom Agenda 2030 visar på bredden i de mål som på olika sätt berör skogen och skogsbruket. Också Sveaskogs egna hållbarhetsmål innefattar flera olika områden som klimat, biologisk mångfald och produktion av förnybar råvara men också samhällsnytta, arbetsmiljö och humankapital. De olika åtgärdsförslagen i det nationella skogsprogrammet bör därför i den fortsatta processen alltid ses och bedömas utifrån hur de passar in i och påverkar alla dessa olika komponenter av det hållbara skogsbruket.

Kommentarer till de fyra underlagsrapporterna

AG1 Tillväxt, mångbruk, värdeskapande av skogen som resurs

Övergripande ser Sveaskog följande vägar framåt som rapporten bör kunna utgöra ett stöd för:

- Ökade möjlighet till diversifiering av inkomster för skogsägare
- Stärkt regional företagsutveckling inom skogssfären genom förbättrad samverkan

Då det gäller rapportens innehåll i form av strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag vill vi framföra följande detaljsynpunkter:

3.1 Lyft och utveckla skogens alla värden

Rekommendationen rymmer den viktiga frågan om skogsägares möjlighet till en ökad diversifiering av inkomster. Här är en grundläggande förutsättning för mångbruk att förbättra dialogen och förtydliga vad som ska gälla vid nyttjande av annans mark med respekt för äganderätten. Incitamentsstrukturer, affärsmodeller och avtalsformer behöver upprättas för att säkerställa erforderlig ekonomisk ersättning för de eventuella anpassningar som en markägare gör för att underlätta annat företagande på sina marker. Den föreslagna centrumbildningen för mångbrukande av skog skulle kunna utgöra ett forum för att utveckla sådana värderingar och samverkansformer mellan skogsägare och andra brukare av skogsmarken. Inom en sådan centrumbildning skulle även frågor runt metodik och kartläggning av sociala värden, som i rapporten föreslås uppdras åt tre länsstyrelser, lämpligen placeras. Studier av denna karaktär bör ske i en bredare kontext och baserad på vetenskapliga metoder och det vore mer lämpligt att uppdras detta till den föreslagna centrumbildningen. Här vore det även intressant att försöka utveckla värderingsprinciper för den samhällsekonomiska nyttan som mångbrukande kan innebära. Även utvärdering och utveckling av incitament för ökat mångbruk bör kunna ske inom ramen för föreslagen centrumbildning.

Arbetsgruppens åtgärdsförslag att redan nu arbeta mer aktivt och strategiskt med brukandet och tillgängliggörandet av formellt skyddade arealer är rimligt. Men det är viktigt att man i detta arbete tar med aspekterna runt avtals- och affärsformer för att säkerställa ett hållbart företagande ur ekonomisk synvinkel, både för markägare och för företag och entreprenörer som nyttjar dessa insatser. För att skapa ett framgångsrikt mångbrukande är det av stor vikt att markägare kan ta del av de vinster som skapas direkt eller indirekt på deras marker, speciellt i de fall de aktivt anpassar sitt brukande för andra entreprenörer och företagares intressen. Ett sådant förfarande skulle även möjliggöra ökad naturvårdande skötsel i Sverige genom att statens och kommuners kostnader för detta kan minskas via nya intäkter.

3.2 Ett kunskapskliv för skogen

En fortsatt stark kompetensutveckling inom skogssfären är viktig, gärna med en ökad tyngd på entreprenörskap och företagande samt ökat tvärsektoriellt samarbete. Det är viktigt att bredda utbildningsbasen för skogsrelaterat företagande. Här vill Sveaskog speciellt trycka på möjligheterna med ökad digitalisering/distansutbildningar samt möjligheterna att bygga ihop skogligena moduler med andra idag inte traditionella skogsrelaterade utbildningar.

När det gäller åtgärdsförslag om mer folk i skogen och mer skog i folket, önskar Sveaskog att man även aktivt arbetar med affärsmodeller och avtalsformer där entreprenörer, bostadsägare, kommuner eller andra intressenter som gynnas av ett ökat tillgängliggörande av tätortsnära

skogar låter markägare ta del av de ökade värden som skapas av ett anpassat brukande eller tillåtelse till fasta installationer i skogen. Förslaget att ta fram en policy för verksamheter på annans mark bör kompletteras med ett bredare arbete inom föreslagen centrumbildning för att utvärdera och utveckla detta arbete ytterligare.

3.3 Sätt fart på mångbrukandet i skogen

Sveaskog välkomnar åtgärdsförslaget om *Arena skogen* för att möjliggöra starka möjligheter till jobb och företagande i hela landet. I syfte att säkerställa en långsiktig stabilitet för arbetet bör anslagen vara fleråriga med en årlig utvärdering, gärna i samråd med centrumbildningen för mångbrukande av skog.

För att stärka företagandet bör arena skogen också knytas närmare till åtgärdsförslag 3.3.3 *Växla upp jobbskapande och företagsutvecklingen*. Här hänvisas bland annat till Almi som redan bedriver verksamhet på länsnivå vilket bör stärka möjligheterna till samverkan.

Sveaskog stödjer förslaget att utreda artskyddsförordningen. Den uppkomna situationen där skogsägare riskerar att lida stor finansiell skada om man skapat och utvecklat habitat för arter som omfattas av artskyddsförordningen är inte rimlig. Lagstiftningen och dess tillämpning bör istället riktas så att markägare som skapar dessa värden gynnas, för att säkerställa en fortsatt positiv utveckling av naturvärden i det brukade landskapet. Det är därför av största vikt att denna utredning kommer till stånd snarast. Här kan det vara intressant att undersöka möjligheterna att skapa ett positivt incitament med hjälp av förslagen om mer dynamisk naturvård från AG2.

Sveaskog genomför nu en stor satsning med praktikplatser och sommarjobb för nyanlända inom projektet grön tillväxt. Då det gäller förslaget om jobb i skogen för nyanlända och långtidsarbetslösa ser vi att det är viktigt att satsningar på sikt kan leda till riktiga jobb inom skogssektorn, de bör därför kombineras med utbildningsinsatser och det bör säkerställas att dessa insatser inte slår ut lokala entreprenörer som redan idag erbjuder liknande tjänster på marknaden. Insatser bör därför utformas tillsammans med lokala företagare och intressenter för att skapa långsiktig nytta och jobbtillväxt.

Sverige är ett land som är känt för sitt design- och skogskunnande. Förslaget att gynna förädlade träprodukter såsom möbler och designföremål är därför strategiskt viktigt både för sektorns utveckling och jobbskapande i glesbygd. Här skulle det vara lämpligt att även inkludera samarbeten med utbildningar inom design samt tydligare tryck på affärsutvecklingsstöd och stöd till exportfrämjande verksamheter. I det sammanhanget kan det vara mer samhällsekonomiskt lönsamt att delegera marknadsföring och kommunikation till någon befintlig branschorganisation istället för att bygga upp en ny plattform.

AG2 Virkesproduktion, övriga ekosystemtjänster och naturens gränser

Övergripande ser Sveaskog följande vägar framåt som rapporten från AG2 bör kunna utgöra ett stöd för:

- Ökad tillgång på skogsråvara, mer virke inom naturens gränser genom skötsel, teknik och minskade skador
- Utveckling av en sammanhållen skogspolitik, som både kan förenkla för skogsbrukaren och öka förutsättningar att nå produktions- och miljömål

- Effektivisering av naturvårdsinsatserna, med ökad tonvikt på aktiv skötsel

Då det gäller rapportens innehåll i form av strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag vill vi framföra följande synpunkter:

5.2 Effektiv och dynamisk naturvård

Sveaskog anser att arrendebaserade naturvårdsersättningar har potential att bli ett kompletterande naturvårdsverktyg i Sverige. Utgångspunkten bör vara att staten finansierar arrendeersättningen men med rätt utformad modell är det möjligt att det framgent även uppstår alternativa finansieringskällor. Det finns en rad exempel på företag som har investerat eller önskar investera i naturvårdsprojekt. Med en arrendemodell skapas ett verktyg för att kanalisera detta intresse.

En förutsättning är att modellen bygger på frivillighet där markägaren och staten eller annan avtalspart kommer överens om skydd eller anpassat brukande.

Då det gäller förslaget om ersättningsmarker ser Sveaskog det som utomordentligt viktigt att en objektiv analys först genomförs av instrumentet rörande effektivitet, kostnad och nytta innan ytterligare användning. Sveaskogs erfarenhet av arbetet med ersättningsmarker är att nyttan varit starkt begränsad då det gäller möjligheter för det enskilda skogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige. För att öka dessa möjligheter skulle regeringen kunna tillföra medel till Naturvårdsverket för inköp av ersättningsmark på marknadsmässiga villkor där de intressanta reservatsmarkerna finns. Hittills har endast Sveaskogs markinnehav använts som ersättningsmarker i större skala vilket begränsar möjligheterna eftersom Sveaskogs marker är koncentrerade till vissa geografiska delar av landet. Ersättningsmarken från Sveaskog har dessutom hittills framförallt kommit det privata storskogsbruket tillgodo. Sidoeffekter av detta är förskjutningar i balansen på virkesmarknaden och en mer ojämn fördelning av ansvaret inom storskogsbruket att bidra till beslutade miljömål.

5.3 Mer virke inom naturens gränser

Sveaskog stödjer förslagen om kunskapsutveckling och forskning för att öka tillväxten i skogen. Flera förslag i detta avsnitt är bra och innehåller en god balans mellan ekonomi, miljö och sociala aspekter. Den stora brist som Sveaskog ser i detta avsnitt är att det inte tillräckligt tydligt visar på en väg mot visionen om tillväxt och en växande bioekonomi. Det finns flera förslag som begränsar produktionspotentialen medan det i stort sett saknas indikationer på en gemensam ambition att konkret öka tillväxten i skogen. Här anser Sveaskog att en fortsatt utveckling av metoder för ökad tillväxt, både avseende forskning och tillämpning, är av stor betydelse för möjligheten att uppnå skogsprogrammets vision om en växande bioekonomi.

Då det gäller hantering av skogsskador önskar Sveaskog tillägga att vi ser behov av någon form av akutfond för att kunna hantera skadliga invasiva arter genom avgränsningsinventering av skadornas utbredning och för att kunna ersätta drabbade skogsägare vid eventuella bekämpningsåtgärder.

5.4 Balans mellan skogens värden

Åtgärdsförslagen i rapporten har ett fokus på ett ganska komplicerat tillvägagångssätt med att etablera plattformar för dialog mellan olika intressenter, utveckla metoder för att värdera ekosystemtjänster och hantera avvägningar mellan olika ekosystemtjänster. Sveaskog vill här betona vikten av att angreppssättet inte får vara för brett, i synnerhet inte inledningsvis. Flertalet ekosystemtjänster kan vidmakthållas och bevaras i ett brukat skogslandskap men vissa ekosystemtjänster kan påverkas negativt av skogsbruk. Syftet med arbetet bör då vara att skapa bättre beslutsunderlag för att hantera avvägningar i dessa situationer, inte att definiera och kvantifiera skogens alla ekosystemtjänster.

En viktig utgångspunkt i arbetet bör vidare vara att sektorsansvaret och den lagliga ägande- och brukanderätten inte förändras eller urholkas. Skogen tillhandahåller en rad kollektiva nyttigheter som kommer samhället till gagn utan ersättning till markägaren som idag har svårt att få intäkter från annat än virkesproduktion och jakt- och fiskeupplåtelse. Särskilt anmärkningsvärt är det att det är möjligt att bedriva kommersiell verksamhet i form av turism, bär- och svamplockning på annans mark utan ens ha avtal med markägaren. Sveaskog värnar om allemansrätten men ser ett behov av tydliggöra skyldigheter och rättigheter som följer av allemansrätten.

Om markägaren ska prioritera andra ekosystemtjänster än virkesproduktion i sitt brukande så behövs det skapas ekonomiska incitament för detta. Sveaskog ser därför positivt på att det nationella skogsprogrammet lyfter behovet av att utveckla affärsmodeller och ersättning för ekosystemtjänster. Det hade varit önskvärt med mer konkreta förslag på hur detta ska göras men skogsprogrammet anger åtminstone en ambition. Om alternativa intäktskällor till virkesproduktion utvecklas där samhället eller andra intressenter betalar markägare för att tillhandahålla eller förstärka vissa ekosystemtjänster så kommer exempelvis höga rekreations- eller naturvärden ses som en tillgång, inte en belastning.

Då det specifikt gäller viltfrågorna finns det flera goda åtgärdsförslag inom området Vilt och skog i balans, det gäller till exempel den föreslagna övergången till flerartsförvaltning. Däremot ser Sveaskog det som en allvarig brist att det i stort sett saknas konkreta förslag på åtgärder och krav på uppföljning av betesskadorna och dess effekter. Här behövs till exempel en modell som fördelar kostnaderna för de negativa konsekvenserna av viltbete på ett sätt som leder till mindre tillväxtnedsättning och därmed möjlighet till större framtida volymer. På kort sikt är det viktigt att Skogsstyrelsen har resurser för att på regional nivå följa utvecklingen, det gäller inte minst behovet av en långsiktig skattefinansierad lösning av älgbetesinventeringen (ÄBIN).

AG3 Främjande av biobaserade produkter och energi, smarta transporter, en skogsindustri i världsklass och ökad export

Övergripande ser Sveaskog följande vägar framåt som rapporten bör kunna utgöra ett stöd för:

- Stärka grundläggande tillgångar och trygga tillgången till råvara för optimalt värdeskapande
- Skogens roll i bioekonomin och de ramverk samt faktorer som möjliggör övergång till bioekonomin

Sveaskog ställer sig generellt positiva till arbetsgruppens strategiska rekommendationer och åtgärder, vi vill i sammanhanget framföra följande detaljsynpunkter:

5.1 Samhällskontrakt för en växande bioekonomi

Sveaskog ser att det samhällskontrakt och åtgärder som ryms i denna rekommendation adresserar grundbultar för skogens roll i bioekonomin samt de vägval, ambitionsnivåer och resulterande åtgärder som därmed följer av dessa. Det är på sin plats att i detta sammanhang poängtera behovet och vikten av långsiktighet i politik, spelregler och åtgärder som inryms i detta samhällskontrakt för att säkerställa en resurseffektiv grön omställning av samhälle och skogsnäringen.

5.2 Stärka grundläggande tillgångar

Sveaskog stödjer arbetsgruppens rekommendationer och åtgärder och vill poängtera vikten av ett aktivt brukande och förädlande av skogsresursen för att skapa största möjliga samhällsnytta och värde. Uthålligheten i detta bygger på ett hållbart och kostnadskonkurrenskraftigt brukande av skogsresursen, ett högt nyttjande och hög förädling av vedråvaran samt en kontinuerlig utveckling av de kunskaper och kompetenser som möjliggör detta, t.ex. genom innovationer. Vikten av ett väl fungerande och högkvalitativt utbildningssystem samt forsknings- och innovationsprogram som samlar bredden av svensk och internationell kompetens i för näringen relevanta områden kan här inte nog poängteras.

5.3 Möjliggöra övergång till bioekonomin

De fem åtgärdsförslag som ges för att möjliggöra en effektiv övergång till bioekonomin framstår som relevanta exempel på områden där insatser krävs för att nå betydande resultat och nytta för samhället och skogsnäringen. Det finns sannolikt fler åtgärder såväl nu som i en framtid som kan behöva belysas och utvecklas på ett likartat sätt, något som förhoppningsvis ett fortsatt och med kontinuitet bedrivet Nationellt Skogsprogram kan hantera. Vi vill i detta sammanhang lyfta fram värdet av forskning med industri- och marknadsrelevans och av att säkerställa medel för pilot- och demonstrationsprojekt.

Vi vill också här starkt betona betydelse och värde av att stimulera urbant träbyggande eftersom det så markant bidrar till att skapa såväl klimatnytta som sysselsättning och ökade förädlingsvärden inom en för skogsnäringen och samhället oumbärlig värdekedja. Ökad användning av trä i byggande kan stimuleras av offentlig upphandling genom att ställa klimatkrav ur ett livscykelperspektiv på byggnader och genom att prioritera hus med hög andel förnybara material vid markanvisningar.

5.4 Genomförande av ett nationellt skogsprogram inom ett bioekonomiskt ramverk

Sveaskog stödjer arbetsgruppens rekommendation för skapandet av en kontinuerlig process, organisation och struktur för denna som omfattar skogens intressenter, stat och akademi som i dialog och samverkan formar skogspolitiken och till skogsnäringen relaterade policys. Att genom denna process skapa en skogsstrategi i en bioekonomisk kontext ser Sveaskog som en naturlig åtgärd. Placering av funktionen för detta är en annan fråga, här kan det finnas ett värde i en central placering inom regeringskansliet.

AG4 Internationella skogsfrågor

Övergripande ser Sveaskog följande vägar framåt som rapporten bör kunna utgöra ett stöd för:

- Ökad strategisk internationell samverkan och en tydligare profilering av skogsfrågorna och skogsbrukets möjlighet att bidra till hållbar samhällsutveckling.
- Internationalisering av vår utbildning, forskning och näringsliv
- Stärkt export och handel av skogsbaserade produkter och tjänster samt stärkta marknader för dessa.

Då det gäller rapportens innehåll i form av strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag vill vi framföra följande detaljsynpunkter:

5.1 Prioritera skog i svensk utrikespolitik

Sveaskog ser att prioriteringen av skog i svensk utrikespolitik är av stor vikt för Sveriges fortsatta samhällsekonomiska utveckling, både för utveckling av en cirkulär biobaserad bioekonomi och för att stärka vårt bidrag till den globala uppfyllelsen av Agenda 2030 arbetet.

Prioriteringen bör även ta avstamp i rapportens omvärldsanalys om att samarbeten och strategisk samverkan ökar i betydelse. Vi önskar därför att man i fortsatt beredning ser över möjligheterna till samverka inom Norden och med andra mer utpräglade skogsländer främst inom EU men också internationellt med andra boreala skogsnationer i strategiska utrikesfrågor som rör skogsbruk och biobaserad ekonomi. Här behövs ett långsiktigt arbete för att få fler länder att över tid acceptera och aktivt stödja Sveriges målsättningar runt skogsbruk och utfasning av fossila råvaror, genom att bygga strategiska samarbeten inom gemensamma viktiga frågor. Av speciell betydelse framstår behovet av samverkan kring skogsrelaterade frågor i EU, där såväl stat som näringsliv behöver agera och där samverkan och koordinering av dessa insatser är av stor vikt. I detta arbete skulle det Nationella Skogsprogrammet kunna tjäna som en plattform för diskussion och samordning.

5.2 Internationalisera utbildning, forskning, fortbildning och näringsliv

Sveaskog stödjer tankarna runt ökad samverkan och internationalisering och ser detta som en viktig strategisk satsning. Skogen är en starkt exportberoende sektor och behöver därför proaktivt arbeta tillsammans med sin omvärld för att inte tappa konkurrenskraft.

Det är även viktigt att arbeta för jobbtillväxten utanför dagens tätorter och att stärka näringslivsutveckling i glesbygd, här har skogen en viktig roll. Sveaskogs bedömning är att en breddad kompetensbas kommer att stärka näringen.

Skogssfären kan erbjuda både enklare instegsjobb men även kunskapskrävande avancerade arbetstillfällen inom skogsbruk, turism och inom förädling. Skogen har därför en roll att öka diversifiering på arbetsmarknaden i avfolkningsbygder samtidigt som de ger karriärmöjligheter som kan locka högutbildade och entreprenörer att lokalisera sig i dessa områden. Detta kan i sig skapa arbetstillfällen inom närliggande sektorer och serviceyrken.

Med tanke på skogsbrukets mobilitet och stora informationsflöden är digitaliseringen en förutsättning för att utveckla skogsbruket. Här är det viktigt att satsa på tillgänglighet till fiber och goda mobilförbindelser i hela landet så att teknikbrister inte försvårar en sådan utveckling. Skogssektorn och den för Sverige viktiga telekomsektorn borde kunna hitta gemensamma utvecklingsprojekt som i nästa steg kan exporteras till andra tillväxtmarknader. På liknande sätt

behöver skogsbruket bredda sin kompetens för att samverka med nya aktörer inom förädlingskedjan och bättre förstå exportmarknader under utveckling. Redan idag sker samarbeten mellan skogssektorn och andra sektorer och här deltar ofta internationella aktörer vilket är positivt för svensk samhällsutveckling och exportpotential. Detta understryker också vikten av att stärka finansieringen av internationella forskningsprojekt och företagsutbyten.

Ökad internationalisering ställer nya krav på svensk utbildningssektor, fortbildning, forskning och näringsliv. Genomförande av arbetsgruppens förslag kan stärka Sveriges konkurrenskraft, samtidigt som det kan stärka vår kapacitet att låta människor som söker sig till Sverige nå sin fulla potential och bidra på ett bättre sätt.

5.3 Integrera främjandet

Rekommendationerna inom detta område är viktiga för både Sveriges åtagande inom Agenda 2030 och för den nationella jobbstategin. Ökad samordning mellan utvecklingsbistånd och exportfrämjande åtgärder skulle kunna stärka svensk närvaro på framtida tillväxtmarknader. Det är också strategiskt viktigt att arbeta med utvecklingen av marknader för innovation och hållbar konsumtion för att minska trösklarna för skogsbaserad tjänster och produkter i den globala handeln. Redan idag har Sveaskog identifierat standardisering som en viktig påverkansfråga eftersom vi t ex ser att utformning av EU- standarder som rör skogsprodukter och skogsbruk kan komma påverka marknadsutvecklingen.

Åtgärdsförslaget Developed by Forest binder på ett bra sätt samman satsningen med ett integrerat främjande och visualiserar skogsbrukets stora möjligheter att bidra inom Agenda 2030, både i Sverige och internationellt. Det ligger även i linje med åtgärdsförslaget från AG3 om att skapa en gemensam svensk kommunikationsplattform. Här vore det intressant att även undersöka varför svenskt men även europeiskt skogsbruk har ett dåligt rykte bland allmänheten. Sveaskog ser att denna fråga bör adresseras och att analysen av detta bör utgöra basen för marknadsföring av svenskt skogsbruk.

5.4 Säkra proaktivitet, flexibilitet och samordning i internationella frågor

Underlagsrapporterna från de fyra arbetsgrupperna innebär ett första och viktigt steg för att etablera ett kontinuerligt löpande nationellt skogsprogram. Sveaskog stödjer arbetsgrupp 4 ställningstagande om att lyfta fram de internationella frågorna i den fortsatta processen, då vi ser att de internationella processerna kommer att få ett allt starkare inflytande på både vårt nationella brukande av skogen och vår internationella export.

2016-11-11

För Sveaskog

Olof Johansson
Chef Skogsskötsel och miljö